

GALGBACKARNA I HALLAND

En landskapsarkeologisk analys av fyra offentliga avrättningsplatser i det tidigmoderna Hallands urbana miljöer

Edvin Aronson
ARKH04
Kandidatuppsats i Historisk Arkeologi
Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds universitet, HT 2022
Handledare: Sara Williamsson

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

Aronson, E. 2022. *Galgbackarna i Halland - en landskapsarkeologisk analys av fyra offentliga avrättningsplatser i det tidigmoderna Hallands urbana miljöer*. Lunds universitet.

The ideal image of an Early Modern public execution site might be a highly elevated and clearly visible place in the landscape, perhaps close to a road, and not too far from a town or a village. This visibility pattern is also what most of the research and the studies on public execution sites in southern Sweden has shown. However, there are also exceptions.

The aim of this thesis has been to obtain knowledge about the Early Modern public execution sites in the urban environments in the county of Halland, in southwestern Sweden. Execution sites in Kungsbacka, Varberg, Falkenberg and Halmstad has been investigated. The study and its results are based on the author's interpretations of the landscapes through historical maps, aerial photography, as well as personal observations in the field.

This study has shown that the investigated execution sites have similar visibility patterns as most of the earlier researched execution sites in other parts of southern Sweden. There seems to be no question about the purpose of these sites and their spatial situations. They were clearly meant to warn, scare, and force the public to obedience.

Key words: Halland, execution site, Early Modern, landscape, archaeology

Förord

Den del av vår historia som i denna kandidatuppsats behandlas är för mig intressant på många plan, och har så varit under mycket lång tid. Den tidigmoderna perioden är en del av det förgångna som präglas av stora omvälvande samhällsförändringar, krig och mängder av dramatiska händelser. Framför allt är denna tidsperiod intressant för att vi, via de skriftliga källorna i kombination med den materiella kulturen, kan få en relativt nyanserad bild av hur det faktiskt förhöll sig. Det som också gör den här tidsperioden så spännande är att den egentligen, om vi tänker efter, ligger ganska nära oss i tiden. Vi behöver inte backa särskilt många steg i våra släktträd för att komma till denna del av historien. Våra moderna samhällen utvecklas i snabb takt och skiljer sig på många sätt från de tidigmoderna människornas samhällen, kanske inte minst gällande just synen på lag, ordning och kanske framför allt på bestraffning.

De offentliga avrättningsplatserna och resterna av dem kan ses som symboler över en svunnen tid, i varje fall i vår del av världen. Vi bör komma ihåg att de bestraffningssystem som nedan kommer att beskrivas än idag är verklighet på många platser i världen. Avrättningsplatserna står för en tid som jag med emfas vill mena att vi bör känna till och minnas. Denna mörka och makabra del av historien borde inte få upprepas, varken här i Sverige eller någon annanstans i världen.

Jag vill ägna ett stort tack till samtliga av mina lärare på Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet, och till personalen på Nordhallands Hembygdsförening som lyckligtvis kunde bistå mig med en hjälpande hand vid undersökningen av Kungsbackas avrättningsplats. Ytterligare ett stort tack till hela min familj, till alla härliga studiekamrater, och till Christopher Danielsson och Louise Nordborg för allt peppande, och för att ni tror på mig.

Sist, och kanske ändå minst, ett hjärtligt tack till min dotter Tintin. Du är min drivkraft.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.2 Problemformulering.....	5
1.3 Syfte & frågeställningar.....	6
1.4 Begreppsförtydligande	6
1.5 Källmaterial, metod & avgränsningar	7
1.6 Källkritiska problem.....	8
2. Bakgrund	10
2.1 Kort om Hallands städer	10
2.2 Om dödsstraffets historia	11
2.3 Tidigare forskning & teoretiska utgångspunkter.....	14
3. Materialpresentation	17
3.1 Avrättningsplatsen i Kungsbacka.....	17
3.2 Avrättningsplatsen i Varberg.....	20
3.3 Avrättningsplatsen i Falkenberg.....	23
3.4 Avrättningsplatsen i Halmstad	26
4. Resultat & analys	29
5. Diskussion	31
6. Sammanfattning	32
Referenser	34
Litteratur.....	34
Internetkällor	36
Bilder & kartor	36

Fig. 1: Lantmäteriets översiktskarta över Halland med uppsatsens fyra undersökningsområden angivna. Svart/vita cirkulära markeringar är tillagda av författaren. Norr är uppåt i bilden.
© Lantmäteriet (2022).

1. Inledning

Under stora delar av det förgångna verkställdes dödsstraff vid offentliga avrättningsplatser i Sverige. Dödandet av dömda brottslingar kunde ske under vad som kan beskrivas som rent folkfestliga former, samtidigt som de var ämnade att sätta skräck i de människor som bevittnade verkställandet av straffen (Englund 1991, s. 130 f; Lager 2006, s. 14; Arcini 2008, s. 87; Karlsson 2008a, s. 60).

Den 10 augusti 1877 förbjöds offentliga avrättningar i Sverige (Olivecrona 1891, s. 244), och avrättningsplatserna lämnades vind för våg. I vissa fall har de på senare tid blivit försedda med någon form av minnesmärke, eller kanske en informationsskylt. I andra fall har kullar eller vägar fått namn som anknyter till den forna avrättningsplatsen. Somliga avrättningsplatser har med tiden blivit offer för städernas expansioner, och blivit övertäckta av modern bebyggelse. Andra står öde, på omarkerade och i många avseenden glömda platser i landskapet. Följande undersökning handlar om fyra offentliga avrättningsplatser i det sydvästsvenska landskapet Halland, och om deras rumsliga placeringar.

1.2 Problemformulering

Denna kandidatuppsats är avsedd att bygga vidare på tidigare studier av offentliga avrättningsplatser i andra delar av södra Sverige. I litteratur och tidigare forskning om avrättningsplatser framgår det att de påfallande ofta har varit belägna på upphöjda platser i landskapet. Ofta, har det visat sig, har de även varit belägna i nära anslutning till en landsväg, eller en vägkorsning, eller ett trafikerat vattendrag - alltsammans för att platsen skulle kunna synas och för att bestraffningen skulle ha varnande och avskräckande effekter på allmänheten (Karlsson 2008a, s. 39, 49; Andersson 2013, s. 35 f; Ehn 2020, s. 30).

Samtidigt finns det exempel på undantag. Den svenske juristen Knut Olivecrona, född år 1817, har exempelvis vittnat om en upplevelse från sin egen ungdom, då han tillsammans med kamrater stötte på en i högsta grad aktiv avrättningsplats. Olivecrona beskriver platsen som ”...en avröjd plats i skogen, omkring 3–400 alnar från allmänna vägen” (Olivecrona 2008, s. 96 f). Vad Olivecrona här vittnar om skiljer sig alltså från bilden av vad som kan sägas vara ”den typiska” avrättningsplatsen, i det att den inte tycks ha varit särskilt synlig då den legat i skogen, relativt långt (ca 200 meter) från landsvägen.

1.3 Syfte & frågeställningar

Följande undersökning syftar till att studera och jämföra ett urval av Hallands offentliga avrättningsplatser. Studier om avrättningsplatser och dess placeringar i landskapet har tidigare gjorts, exempelvis med fokus på Gotland (Andersson 2013), Västergötland (Ehn 2020) och Skåne (Lundh 2014). Dessa studier har samtliga identifierat mönster kring de offentliga avrättningsplatsernas belägenhet och synlighet i respektive landskap. Någon liknande landskapsanalys med fokus på Hallands avrättningsplatser har, författaren veterligen, ännu inte gjorts. Således vill jag mena att det finns ett behov att undersöka just denna begränsade del av ämnet, för att ytterligare bredda kunskapen kring de sydsvenska avrättningsplatserna och deras rumsliga belägenheter.

De frågor som uppsatsen bygger på är följande:

- Hur är de utvalda offentliga avrättningsplatserna i Halland belägna – finns det någon märkbar skillnad mellan avrättningsplatsen och det omkringliggande landskapet? Är avrättningsplatserna belägna på höjder eller i anslutning till vägar, vägkorsningar, trafikerade vattendrag eller bebyggelse?
- Finns det ett mönster kring platsernas synlighet som stämmer överens med den bild som tidigare forskning om andra landskaps offentliga avrättningsplatser har uppvisat?
- Vad kan tänkas ligga till grund för dessa avrättningsplatsernas rumsliga belägenheter? Vem och vilka kan tänkas ha varit menade att se dessa platser?

1.4 Begreppsförtydligande

Fokus för följande undersökning har varit avrättningsplatser av den *offentliga* typen. Som tidigare nämnt förbjöds avrättningar inför allmänhetens beskådan år 1877 (Olivecrona 1891, s. 244). Dödsstraffet kvarstod fram till år 1921, men då i betydligt mer slutna miljöer, så som innanför fängelsernas murar (Ambrius 1996, s. 98 f; Lager 2006, s. 8, 14, 245). I följande delar av uppsatsen kommer begreppet *avrättningsplats*, för enkelhets skull, att användas återkommande och det kommer alltså uteslutande att syfta till den offentliga typen om inget annat anges. Vidare kommer begrepp så som *galge*, *galgbacke*, *galgberg* och *galgplats* att användas synonymt med offentliga avrättningsplatser.

Det ska också tilläggas att platsnamn med förledet *galg-* eller *galge* inte nödvändigtvis behöver syfta på en avrättningsplats där människor utan undantag har blivit bestraffade med döden genom just hängning. Bestraffningsmetoderna som har utförts på avrättningsplatserna har skiftat, beroende på de dödsdömda personernas kön, och också beroende på vilken typ av brott som de var dömda för (Karlsson 2008a, s. 38 f; Sandén 2008, s. 133). Själva avrättningsmetoderna som har förekommit på dessa platser är inte heller relevanta för den här typen av undersökning och dess resultat.

1.5 Källmaterial, metod & avgränsningar

Material från Lantmäteriets och Riksantikvarieämbetets internetjänster, så som flygfoton och historiska kartor, har nyttjats för att studera avrättningsplatsernas placeringar i landskapet (Lantmäteriet 2022a; Riksantikvarieämbetet 2022a). Uppmätning av avstånden mellan avrättningsplatserna och närmsta bebyggelse har gjorts med hjälp av det digitala mätverktyg som finns tillgängligt i Lantmäteriets internetjänst *Min Karta* (Lantmäteriet 2022b). Riksantikvarieämbetets internetjänst *Fornsök*, en databas över ”...*alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige*” (Riksantikvarieämbetet 2022b), har också kommit till användning i undersökningen.

Uppgifter om de olika platsernas topografi baseras på personliga observationer av det historiska kartmaterialet, samt till viss mån på Lantmäteriets terrängkuggningsmodeller, tillgängligt i tjänsten *Min Karta* (Lantmäteriet 2022b). Terrängkuggning kan beskrivas som ett filter över kartan som ”...*visualiserar höjdskillnader i terrängen*” (Lantmäteriverket 2022). Vad som har varit av vikt för denna undersökning är inte hur *mycket* höjdskillnad det är mellan avrättningsplatsen och det omkringliggande landskapet, utan snarare *om* det finns, eller har funnits, någon höjdskillnad över huvud taget. Det ska också nämnas att dagens topografi inte nödvändigtvis behöver vara densamma som under de tider då avrättningsplatserna fortfarande var i bruk. Stora landskapsmässiga förändringar kan ha skett på platserna sedan dess, exempelvis på grund av städernas expansioner eller ombyggnader.

Uppsatsens krav på begränsat sidomfång innebär att samtliga av Hallands vedertagna offentliga avrättningsplatser inte har kunnat studeras och presenteras. Detta innebär att de platser som har valts att undersökas begränsas till Kungsbackas, Varbergs, Falkenbergs och Halmstads avrättningsplatser. Således läggs fokus för uppsatsen alltså vid de större av Hallands samhällens avrättningsplatser. Dessa städer har gemensamt att de är belägna längs med den

halländska kusten och de täcker således in merparten av Halland från norr till syd, vilket borde ge en relativt samlad bild av landskapets mer urbana avrättningsplatser (*Fig. 1*). Det finns också en möjlighet att undersökningen hade kunnat utmytna i ett annorlunda resultat om avrättningsplatserna i Hallands mer agrara och avlägsna miljöer hade varit inkluderade i studien.

Följande studie har också avgränsats, som titeln antyder, till att studera ett antal av de *offentliga* avrättningsplatserna inom Hallands gränser, alltså de platser som enbart var avsedda för bestraffning och avrättning. Även efter avskaffandet av det offentliga dödsstraffet år 1877 (Olivecrona 1891, s. 244) kunde slutna avrättningar fortfarande ske bakom lyckta dörrar, exempelvis innanför fängelsemurarna, som tidigare nämnt. Till exempel avrättades Johan Alfred Andersson-Ander med giljotin på Långholmens fängelsegård i Stockholm år 1910, vilket också blev den sista avrättningen i Sverige (Ambrius 1996, s. 98 f; Fendin 2008, s. 10; Sandén 2016, s. 13). Avrättningsplatser av den sistnämnda typen är således inte inräknade i denna studie.

Tidsmässigt avgränsas uppsatsen till att kretsa kring tidigmodern och, i viss mån, modern tid då det historiska kartmaterial som har kommit till användning i undersökningen har sitt ursprung i dessa tidsperioder. Det tidigaste källmaterial som har kommit till användning i uppsatsen är från år 1695 (*Fig. 15*). Följaktligen är uppsatsen avgränsad till att handla om den tid då Halland var svenskt. Halland tillhörde Danmark fram till år 1658 (Lindqvist 1993, s. 49), men denna period är alltså inte aktuell i undersökningen.

Besök har också gjorts på samtliga av undersökningens avrättningsplatser. Dessa besök gjordes under hösten år 2022, närmare bestämt under oktober och november. Tanken med besöken var att få en inblick i hur landskapet ser ut och hur det kan ha sett ut vid tiden då avrättningsplatserna fortfarande var aktiva, samt för att fotografera platserna och dess omgivningar.

1.6 Källkritiska problem

Undersökningarna av avrättningsplatserna baseras främst på historiskt kartmaterial. Det behöver klargöras att uppgifter via dessa typer av källor kan ha en viss felmarginal. Historiska kartor ska nämligen inte betraktas som fullständigt korrekta angivelser av den dåtida verkligheten. Den precision som dagens kartor kan erbjuda är inget man kan förvänta sig av äldre kartor, då tekniken för att framställa kartor har utvecklats avsevärt sedan 1600-, 1700- och

1800-talen. I vissa fall kan det dock visa sig att äldre kartmaterial kan ha en förvånansvärd god precision i jämförelse med exempelvis moderna flygfotografier, som vi kommer att se, men det är alltså ingenting som vi borde räkna med. Alltjämt kan studier av historiskt kartmaterial ändå ge en viss fingervisning för hur landskapet kan ha sett ut vid tiden för dess utfärdanden.

I följande undersökning har uppgifter om belägenheten av Kungsbackas avrättningsplats varit tämligen svårt att finna. Ingen markering för någon galgbacke går att se på det historiska kartmaterialet över området, och enbart en muntlig källa, samt en uppsatt informationsskylt, kan bekräfta att platsen faktiskt är riktig. Mer om detta nedan. Därmed bör Kungsbackas avrättningsplats exakta rumsliga läge ses med kritiska ögon, då det alltså i värsta fall finns en risk att den kan vara felaktig. Att den inte finns med på kartorna kan bero på att alla kartor inte nödvändigtvis behöver ha angett avrättningsplatser. Kartor av olika slag kan helt enkelt ha haft olika slags syften, och avrättningsplatsen kan mycket väl ha funnits där, trots att den inte har angivits eller markerats.

När avrättningsplatserna i fråga kom till och hur länge de har brukats tycks vara svårt att kunna ta reda på. I det historiska källmaterialet kan det förekomma enstaka uppgifter om år och datum då människor har avrättats, exempelvis vem som blev den siste att avrättas på galgbackarna. Bristen på denna typ av källor innebär att någon direkt datering för avrättningsplatserna inte har varit möjlig att erhålla. Genom utförliga arkeologiska utgrävningar hade svaren på dessa frågor kunnat besvaras.

Slutligen är det på sin plats att nämna att en landskapsarkeologisk undersökning av denna typ innebär att den är grundad på, och också färgad av, författarens högst personliga tolkningar och åsikter kring både materialet och de landskap som har studerats. Exempelvis är frågan om huruvida någonting är ”nära”, i förhållande till något annat, subjektivt. Författarens tolkningar skulle därför kanske skilja sig från någon annans tolkningar av de undersökningsområden som ingår i uppsatsen.

2. Bakgrund

Innan undersökningen och dess resultat presenteras, analyseras och diskuteras följer här en kortare genomgång av de städer som figurerar i studien. Detta följs av ett stycke om dödsstraffet som fenomen och om dess historiska bakgrund i Sverige. Därefter följer en redogörelse över den tidigare forskning, samt de teoretiska utgångspunkter, som ligger till grund för denna kandidatuppsats.

2.1 Kort om Hallands städer

Samtliga av de halländska städer som i denna studie berörs kom att grundas under medeltiden. Halland utgjorde vid denna tid, tillsammans med bland annat Skåne och Blekinge, en del av det danska rikets östligaste provinser. Städerna Varberg och Halmstad kom att bevästas redan under dansk tid (Wiking Faria 2005, s. 51, 55 f; Karlsson & Karlsson 2014, s. 9 ff) och de var de enda av städerna som ingår i undersökningen som kom att få någon större betydelse i fråga om storlek. Falkenberg och Kungsbacka var städer av betydligt mindre karaktär. Falkenberg har beskrivits som ”obetydlig” fram till 1600-talet (Wiking Faria 2005, s. 50 f), och Kungsbacka kom att växa till sig så sent som under mitten av 1900-talet. Under 1740-talet beskrevs Kungsbacka som en liten stad, som i skuggan av den närliggande och betydligt större staden Göteborg, belägen omkring tre mil norrut, hade en jämförelsevis småskalig handel (Grill 1966, s. 16 ff).

Hallands städer skiljer sig alltså från varandra, i fråga om storlek och handelsmöjligheter. De har däremot gemensamt att de alla är placerade längs med den halländska kusten, i ordningen Kungsbacka, Varberg, Falkenberg och Halmstad från norr till söder (*Fig. 1*). Enligt det historiska kartmaterialet synes städerna också ha varit sammanlänkade av en och samma landsväg som sträckte sig igenom Halland, från gränsen mot Västra Götaland i norr till den skånska gränsen i syd (*Fig. 18*). Denna väg tros ha anor från 1200-talet, och den blev huvudvägen genom Halland under 1600-talet, då den fick namnet Kungsvägen efter kung Karl XI (Dahlbom & Skoglund 2011, s. 95 f). Kungsvägens sträckning är inte helt olik den sträckning som Europaväg 6 (E6) har idag (*Fig. 1*). Kommunikationerna städerna emellan kan därför antas ha varit goda under både medeltid och tidigmodern tid, särskilt då avstånden mellan dem bara var, och är, mellan tre och fem mil.

2.2 Om dödsstraffets historia

Redan under järnåldern, vid det första millenniets början, vittnade den romerske historikern och författaren Tacitus om hur det förekom att exempelvis förrädare och ”fega” människor som undvek strider kunde dömas till döden genom hängning i träd (Ambrius 1996, s. 37; Aspeborg 2008, s. 116). Arkeologen Håkan Aspeborg har också menat att vissa av de mosslik från järnåldern som har påträffats i Danmark inte enbart bör vara offerade människor, utan att det i vissa fall även skulle kunna röra sig om avrättade brottsverkare (Aspeborg 2008, s. 117). Under 900-talet början vittnade den arabiske resenären Ibn Fadlan om att nordiska vikingar hängde människor som gjort sig skyldiga till stöld (Ambrius 1996, s. 37 f; Aspeborg 2008, s. 117). Troligtvis är avrättningar och dödsstraff betydligt äldre fenomen än så.

När den kristna tron under medeltiden hade gjort entré i det som idag är Sverige blev lagstiftningen sedermera enhetlig, och den skulle gälla i hela landet. Tidigare, under så kallad hednisk eller förkristen tid, hade rättsmål och straffutdömning skett på så kallade ting. Birger Jarls landslagar under 1200-talet anses vara det första spåret av den mosaiska rätten i Sverige. Dessa lagar grundade sig på Gamla testamentet, och dessa skulle komma att gälla i flera sekler framöver (Olivecrona 1891, s. 1 ff; Ambrius 1996, s. 9; Sandén 2016, s. 12). De former av dödsstraff som kunde utdelas var exempelvis halshuggning, hängning, stening och bränning på bål (Olivecrona 1891, s. 5 ff). Vad som kunde resultera i dödsstraff kunde ibland, med dagens ögon, kanske te sig en aning överdrivna. Enligt kung Magnus Erikssons ”*Gårds-Rätt*” under 1300-talet skulle stölder för mer än två öres värde bestraffas med döden genom hängning (Olivecrona 1891, s. 9, 106), och under 1620-talet ansåg kung Gustaf II Adolf att avrättning likväl skulle gälla för den som dödade en älg eller en svan (Olivecrona 1891, s. 10).

I början av 1600-talet bestämdes det att dödsstraffen som utfärdades via domstolarna, både på landsbygden och i städerna, skulle prövas av det då nyinrättade Svea hovrätt. En följd av detta blev att många dödsstraff lindrades och omvandlades till böter, eller till kroppsstraff om den dömde inte hade möjlighet att betala bötesbeloppet (Österberg 1995, s. 153 f). Eva Österberg (1995, s. 169) har menat att böter faktiskt var den vanligaste straffformen i Skandinavien. Halland, Skåne och Blekinge var fram till mitten av 1600-talet östdanska territorium, som förlorades till Sverige genom kung Karl X Gustavs krig och den påföljande freden i Roskilde år 1658. Det var först år 1683 som kung Karl XI fastslog att svensk lag även skulle gälla i dessa landskap (Johansen 2003, s. 61).

Ibland ansågs ett dödsstraff inte vara strängt nog. Vid vad som betraktades som särskilt grova brott kunde skärpta straff, eller kvalificerade straff, att tillämpas (von Hofer 2011, s. 28;

Widerström 2011, s. 90). Detta innebar mer eller mindre att lidandet, och framför allt förnedringen, för den dömda fick större roll vid utförandet av dödsstraffet. Det fanns också en funktion i att skrämja de människor som skulle bevittna bestraffningen (Österberg 1995, s. 147; Karlsson 2008a, s. 41). I en dom från 1820-talet beskrivs det att den dödsdömde skulle straffas med ett kvalificerat dödsstraff, ”...sig sjelf till straff och andra till warning” (Citat ur Lager 2006, s. 38). Ännu en förnedring för den dödsdömde var att denne inte fick begravas i så kallad vigd jord efter avrättningen. Avrättade människor och exempelvis självmördare hade förbrukat denna rätt och skulle i stället begravas i anslutning till avrättningsplatsen, eller i skogen (Karlsson 2008a, s. 42; Sandén 2016, s. 63).

Fig. 2: Rådbråkningen av seriemördaren Peter Stubbe i Köln, år 1589. Steglingshjul och brinnande bål kan ses i bakgrunden. Konstnär och datum okänt.

Enligt 1734 års allmänna lag kunde de kvalificerade dödsstraffen exempelvis innebära avhuggning av den högra handen innan själva halshuggningen verkställdes, eller bränning på bål efter verkställd halshuggning. Även rådbråkning och stegling var kvalificerade straff som finns nämnda i 1734 års lag (Olivecrona 1891, s. 22 f). Rådbråkning var en utdragen tortyrmetod där den som verkställde dödsstraffet, bödeln, band fast den dömda och krossade dennes ben och armar med en slägga eller dylikt föremål (Fig. 2). Detta straff tillämpades för sista gången i Sverige år 1733. Stegling (efter det fornsvenska Stæghl = ”stake” eller ”stolpe”) innebar att den döda skulle styckas, varpå kroppsdelarna skulle spikas upp på upphöjda vagnshjul på avrättningsplatsen efter verkställd hängning eller halshuggning (Ambrius 1996, s.

62 f). På avrättningsplatser både i Vadstena och i Malmö har det vid arkeologiska utgrävningar påträffats kranier med skador som av allt att döma har uppkommit i samband med stegling (Fig. 3). Kranierna har blivit upphängda med järnkrokar eller satta på pålar (Karlsson 2008a, s. 62; Gudmundsson 2010, s. 118). Denna kvalificerade avrättningsmetod förekom även så sent som under 1800-talet inom Sveriges gränser (Ambrius 1996, s. 62).

Upp emot 70 olika typer av brott ska ha bestraffats med döden enligt 1734 års allmänna lag. Däribland fanns brott som exempelvis tidelag, majestätsbrott, homosexualitet och ryktesspridning (Österberg 1995, s. 157; Ambrius 1996, s. 189; Karlsson 2008a, s. 63; von Hofer 2011, s. 12, 183; Holländer 2017, s. 51).

Fig. 3: Ett mänskligt kranium med skador som tros ha uppstått i samband med stegling. Kraniet hittades under arkeologiska utgrävningar vid avrättningsplatsen i området Rörstaden i Malmö.

Foto: Sven Rosborn, Public Domain (2008)

Under 1700-talets andra hälft, i upplysningens tid, blossade en kritisk storm mot dödsstraffet upp. År 1772 föreslog kung Gustav III att dödsstraffet skulle avskaffas, med undantag för brott så som "...förräderi och fadermord". I samband med detta avskaffades även tortyr som används i syfte att "...aftvinga anklagade personer bekännelse om brott" (Olivecrona 1891, s. 34 ff). År 1779 ändrades lagen till att böter, straffarbete och så kallade kroppsstraff, vilket innebar utdelning av icke dödligt våld, skulle ersätta dödsstraffet för ett tiotal typer av brott (von Hofer 2011, s. 183; Sandén 2016, s. 12 f). Den kritik som hade vuxit fram under upplysningstiden skulle senare ha som följd att de kvalificerade dödsstraffen kom att avskaffas år 1841, och år 1855 avskaffades dödsstraff genom hängning (Olivecrona 1891, s. 108; von Hofer 2011, s. 28; Holländer 2017, s. 51). År 1836 verkställdes den sista hängningen i Sverige (Widerström 2011,

s. 89). I takt med att dödsstraffen blev färre blev straff som böter och straffarbete än mer dominerande (Österberg 1995, s. 162).

Den sista personen att avrättas offentligt i Sverige var rånmördaren Conrad Tector Lundqvist-Pettersson, som den 18 maj år 1876 halshöggs utanför Visby på Gotland (Ambrius 1996, s. 141 f; Lager 2006, s. 245; Widerström 2011, s. 87). Året därpå, 1877, upphävdes det offentliga dödsstraffet, och som tidigare nämnt, fick dödsstraffen framöver enbart utföras inom fängelsernas murar, under vad som kallades intramurala, eller intermurala, avrättningar (Widerström 2011, s. 87; Holländer 2017, s. 158). Den sista kvinnan som kom att avrättas i Sverige var Anna Månsdotter, även kallad ”Yngsjömörderskan”, som halshöggs intermuralt i Kristianstad den 7 augusti år 1890 (Olivecrona 1891, s. 197; Arcini 2008, s. 91; Holländer 2017, s. 60). Den siste mannen att avrättas i Sverige var Johan Alfred Andersson-Ander år 1910, som tidigare nämnts i denna text.

Dödsstraff för brott i fredstid kvarstod i Sveriges lag fram till år 1921, då det slutligen upphävdes. Dödsstraff för brott i krigstid fanns däremot kvar i den svenska lagen fram till mitten av 1970-talet (Österberg 2015, s. 159; von Hofer 2011, s. 29, 189).

2.3 Tidigare forskning & teoretiska utgångspunkter

Ett flertal böcker, artiklar och kandidatuppsatser med fokus på avrättningsplatser har författats av aktörer inom olika ämnen och forskningsfält. Däribland finns exempelvis journalisten Göran Lagers populärvetenskapliga bok, *Döden i skogen: Svenska avrättningar och avrättningsplatser*. Lager har här gjort en sammanställning av omkring 600 kända avrättningsplatser i Sverige (Lager 2006).

Arkeologen Emma Karlsson (2008a, 2008b), historiken Annika Sandén (2008) och osteologen Caroline Arcini (2008) har skrivit artiklar där de presenterar resultaten av de arkeologiska och osteologiska undersökningarna av en avrättningsplats på Kvarnbacken, strax utanför den östgötska staden Vadstena. Resultatet av undersökningen på Kvarnbacken visade på en betydande representationsskillnad vad gäller könen på de avrättade som hade blivit begravda där. Av 25 påträffade individer fanns där enbart en kvinna. Både halshuggningar och hängningar hade förekommit, och det fanns även spår av utökat våld på det osteologiska materialet, så som efter stegling (Karlsson 2008b, s. 154 f). Enligt dateringen av de döda, som alltså till en klar majoritet bestod av unga män, ska de ha avrättats mellan ca år 1400 och 1650 e. Kr (Fendin 2008, s. 10). Kvarnbackens galgplats hade, som namnets efterled antyder, ett

topografiskt iögonfallande läge i landskapet och låg nära den väg som ledde in mot Vadstena (Karlsson 2008a, s. 16, 22; 2008c, s. 5). Undersökningen, menar författarna, är den mest utförliga som har gjorts av en avrättningsplats i Sverige, och de menar att det finns stora behov av fler undersökningar och ytterligare kunskap om fler avrättningsplatser (Arcini 2008, s. 103; Karlsson 2008b, s. 154).

År 2013 utfördes arkeologiska utgrävningar vid den forna offentliga avrättningsplatsen i bohuslänska Munkedal. Om dessa utgrävningar har Niklas Ytterberg författat en arkeologisk rapport från år 2015 (Ytterberg 2015). Avrättningsplatsen i Munkedal benämns som Tunge Härads avrättningsplats och den ska ha varit aktiv mellan 1500-talet och fram till 1800-talets början. Avrättningsplatsen var belägen i anslutning till både en kyrka och en tingsplats, samt till en landsväg, vilket har tolkats som att platsen har valts för dess synlighets skull. Av de fynd som påträffats på platsen i samband med de arkeologiska utgrävningarna finns bland annat gravar efter avrättade människor och spår efter bålbränning. Liksom många andra avrättningsplatser har platsen kommit att kallas Galgeberget (Ytterberg 2015, s. 6 ff).

Fig. 4: Den välbevarade avrättningsplatsen på Galgeberget utanför Visby på Gotland. Galgen är trebent och byggd av kalksten. Foto: Artifex, Public Domain (2009).

En avrättningsplats utanför Visby på Gotland, också den med namnet Galgeberget, blev arkeologiskt undersökt i tre omgångar mellan åren 2007 och 2009 (Widerström 2011, s. 91). Den muromgärdade trebenta kalkstensgalgen står fortfarande kvar på platsen (Fig. 4). Arkeologen Per Widerström har menat att fynden som gjordes i samband med undersökningarna främst utgjordes av så kallade vardagsföremål. På platsen har också resterna efter 30 till 50 individer påträffats, utspridda i oordning över området. Enbart två individer var begravda i regelrätta gravar med kista (Widerström 2011, s. 92 f).

Arkeologiska utgrävningar har även utförts i anslutning till en av de avrättningsplatser som behandlas i den följande undersökningen, nämligen den i Falkenberg. Utredningen utfördes år 2016 och leddes av Stina Tegnhed. Man lyckades, enligt den rapport som undersökningarna resulterade i, inte påträffa några fynd som skulle kunna bevisa existensen för någon galgbacke på platsen på grund av störda kulturlager (Tegnhed 2016, s. 10; Tegnhed & Persson 2017, s. 7).

I arkeologen Martin Hanssons artikel, ”Fortgående straffdom: en medeltida avrättningsplats i Hamneda i Småland”, från år 2012 ligger fokus på hur de avrättade människorna som begravdes i anslutning till den specifika avrättningsplatsen har behandlats. Hansson kunde också genom sin forskning påvisa att gravarna på avrättningsplatsen troligtvis har varit markerade och synliga, då dessa gravar vid de arkeologiska undersökningarna visade tecken på att ha blivit uppgrävda och ”störda” gång på gång, för att sedan grävas igen på nytt (Hansson 2012).

Som nämndes ovan har även ett antal kandidatuppsatser skrivits på temat avrättningsplatser i olika delar av södra Sverige, varav ett antal av dessa har fokuserat på just landskapsanalyser. I Sophie Anderssons uppsats från år 2013 undersöktes avrättningsplatser på Gotland, och resultatet av studien visade att flertalet av dessa avrättningsplatser hade gemensamma synlighetsfaktorer (Andersson 2013). Susanne Lundh skrev år 2014 en kandidatuppsats i historisk arkeologi med fokus på avrättningsplatser i Skåne, och kom då fram till ett liknande resultat, i det att avrättningsplatserna påfallande ofta var belägna i närheten av vägar och på höjder i landskapet (Lundh 2014). Samma slutsats nåddes av den undersökning som gjordes i Josefin Ehns kandidatuppsats i arkeologi år 2020, då med fokus på Västergötlands avrättningsplatser (Ehn 2020).

Varför är det då intressant att studera avrättningsplatsernas belägenheter i landskapet? Vad kan dess placeringar i landskapet säga oss? Detta har att göra med hur man väljer att tolka platserna och dess omgivning. Den del av arkeologin som handlar om detta brukar kallas för just landskapsarkeologi (Lihammer 2007, s. 23 f). I artikeln ”Att skapa landskap: om identitetsskapande under medeltid” har ovan nämnda Hansson beskrivit det som att landskapet kan ses som ”...en materialiserad ideologi”. Detta, menar Hansson, innebär att landskapets form och utseende inte enbart är en produkt av människans aktiviteter och handlingar, utan också av människors föreställningsvärldar (Hansson 2009, s. 129). För att applicera denna tanke på avrättningsplatser innebär det alltså att deras belägenheter inte bara är aktivt utvalda av dåtidens människor – de är också utvalda av en anledning, som grundas på en bakomliggande tanke eller ideologi.

3. Materialpresentation

3.1 Avrättningsplatsen i Kungsbacka

Kungsbackas avrättningsplats, även känd som Fjäre härads avrättningsplats eller galgbacken på Hammerö lid (Görfelt 2009, s. 57), är belägen i utkanten av bostadsområdet Hammerö. Området ligger omkring en kilometer sydost om innerstaden, vilket utgör den ursprungliga delen av bebyggelsen av Kungsbackas stad (Fig. 5). Platsen betraktas sedan år 2010 som en minnesplats och Nordhallands Hembygdsförening har försett den med en informationsskylt. Här finns också en mindre sten som med sin inskrift är menad att hedra de avrättade individerna, varav vissa tros vara begravda här. Inskriften lyder: ”För dem som sonat sina brott på denna plats”. Enligt informationsskylten har två stolphål påträffats. Dessa har tolkats vara spår efter någon typ av galgkonstruktion. Huruvida stolphålen har påträffats vid arkeologiska utgrävningar och, i så fall, när i tiden dessa ska ha ägt rum nämns däremot inte på informationsskylten. Vid efterforskning har några utgrävningsrapporter över området ej heller kunnat hittas.

Fig. 5: Flygfotografi över Kungsbacka och dess sydöstra områden. Det ursprungliga stadsområdet är rödmarkerat och syns längst upp till vänster i bilden. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar var minnesplatsen för avrättningsplatsen idag är belägen. Avståndet mellan avrättningsplatsen och staden är omkring en kilometer. Norr är uppåt i bilden.

© Riksantikvarieämbetet (2022)

Den sista genomförda avrättningen vid Kungsbackas avrättningsplats ska, enligt journalisten Gustaf Görfelt (2009, s. 57), ha ägt rum den 9 oktober år 1858. I de historiska kartor över Kungsbackas omgivningar som går att finna via Lantmäteriets historiska kartarkiv (Lantmäteriet 2022a) finns ingen avrättningsplats markerad i det område som minnesplatsen idag är belägen på, varken på exemplaren från år 1816 eller från år 1855, då avrättningsplatsen fortfarande bör ha varit i bruk (Fig. 6a & 6b). Vad detta beror på är oklart, då det på andra kartor finns markeringar för avrättningsplatser, exempelvis på kartorna över de övriga städer som denna undersökning berör. Det ska dock sägas att dessa kartor inte nödvändigtvis behöver ha haft som syfte att ange alla detaljer, så som en avrättningsplats, även om den faktiskt kan ha funnits där. Det finns heller inte någon redogörelse för någon avrättningsplats i det aktuella området i Riksantikvarieämbetets databas *Fornsök* (Riksantikvarieämbetet 2022a).

Fig. 6a: Karta ur Nils Gustav Wermings atlas över Kungsbacka och dess södra omgivningar från år 1816. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar det ungefärliga område där minnesplatsen för avrättningsplatsens offer idag är belägen. Ingen markering för avrättningsplatsen kan ses på kartan. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: WE-168.

© Lantmäteriet (1816)

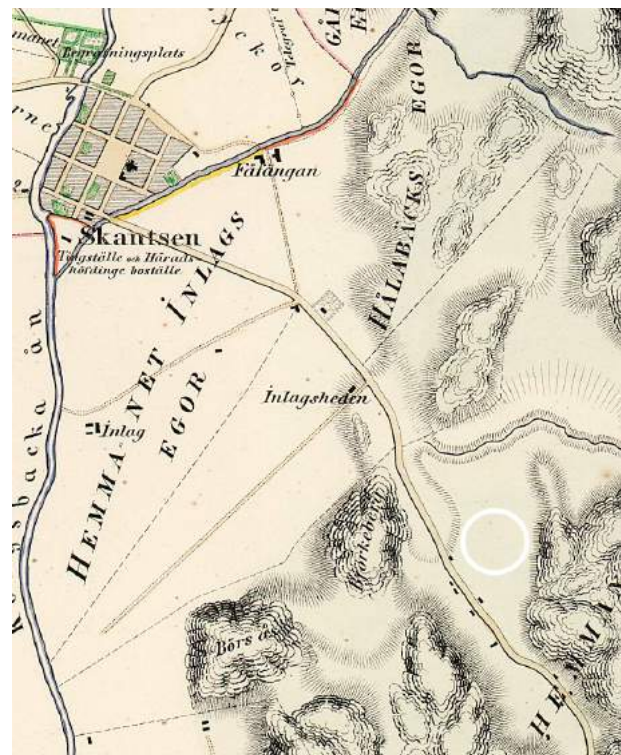

Fig. 6b: Karta ur Gustaf Ljunggrens atlas över Kungsbacka och dess södra omgivningar från år 1855. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar det ungefärliga område där minnesplatsen för avrättningsplatsens offer idag är belägen. Ingen markering för avrättningsplatsen kan ses på kartan. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: LJ-167.

© Lantmäteriet (1855)

I Nordhallands Hembygdsförenings årsbok från år 2009 skriver Gölfelt däremot att platsens placering kan verifieras av en av bygdens äldre invånare. John Jansson, som växte upp i det aktuella området under 1920-talet, har vittnat om att platsen är riktig och att det under hans uppväxt fanns stenar på platsen som han menar markerade de avrättades gravar (Gölfelt 2009, s. 58 f). Detta innebär att den enda uppgiften som bekräftar att avrättningsplatsen har varit belägen på denna exakta plats enbart är muntlig. Följande analys av Kungsbackas avrättningsplats placering bör därför tas med en nypa salt, då det utan arkeologiska bevis finns anledning att tro att den skulle kunna vara felaktig.

Den förmodade avrättningsplatsen är belägen på den östra sidan om den landsväg som leder söderut mot Varberg. Vägens struktur tycks inte ha förändrats avsevärt sedan de historiska kartornas uppkomst (jfr. *Fig. 5 & 6b*). På kartan från år 1855 framgår det att området kring avrättningsplatsen har varit kuperat och landsvägen går som igenom en mindre dal (*Fig. 6b*). Vid en anblick på terrängkuggningsmodellen över samma område framgår det att 1855 års kartas redogörelse stämmer väl överens med dagens topografiska situation (*Fig. 7*). Att platsen, som nämndes ovan, delvis har fått just namnet ”galgbacken på Hammerö lid”, talar för att avrättningsplatsen kan ha varit belägen i en sluttning, gissningsvis i sluttningen till den kulle som kan ses öster om markeringen på terrängkuggningsmodellen (*Fig. 7*).

Det finns alltså anledning att tro att Kungsbackas avrättningsplats har befunnit sig i mer eller mindre direkt anslutning till landsvägen och, av kartmaterialet att döma, synes den ha varit omgiven av kullar. Avrättningsplatsen har varit belägen en bit utanför bebyggelsen, men har ändå inte haft en alltför påtaglig distans till staden. Något trafikerat vattendrag finns ej på platsen, varken idag eller under 1800-talet, av kartorna att döma. 1855 års karta uppvisar heller inga markeringar för att platsen skulle ha varit omgärdad av någon högre vegetation, som hade kunnat skymma sikten (*Fig. 6b*). Någon vägkorsning tycks heller ej ha funnits på platsen under tiden för kartornas utfärdanden.

För att sammanfatta tycks Kungsbackas avrättningsplats (i händelse av att den muntliga källan om placeringen faktiskt är riktig) alltså ha haft en relativt isolerad position i landskapet. Den lär knappast ha syns från långt håll från alla väderstreck på grund av de höjder i landskapet som enligt kartmaterialet omgav platsen och som delvis kan ha dolt den från insyn. Den bör dock sannolikt ha varit svår att missa från den troligtvis vältrafikerade och närbelägna landsvägen som leder söderut mot Varberg. De två kullarna väster om den förmodade avrättningsplatsen kan också ha fungerat som en slags barriär mot staden (*Fig. 7*).

Fig. 7: Terrängskuggningsmodell över Kungsbacka och dess södra omgivningar. Vit markering, tillagd av författaren, visar var minnesplatsen för avrättningsplatsens offer idag är belägen. Platsen syns här vara praktiskt taget omringad av ett flertal höjder, snarare än att den är placerad på en höjd. Topografin synes stämma väl överens med 1855 års karta. Kungsbackas ursprungliga stadskärna syns längst upp till vänster. Norr är uppåt i bilden.

© Lantmäteriet (2022)

Arkeologen Emma Karlsson har menat att vissa permanenta avrättningsplatser kan ha haft relativt korta livslängder (Karlsson 2008b, s. 156), vilket öppnar upp för möjligheten att Kungsbackas avrättningsplats kanske inte existerade på just denna plats förrän efter år 1855, och fram till den sista verkställda avrättningen som alltså ska ha ägt rum år 1858 (Lager 2006, s. 281; Görfelt 2009, s. 57).

3.2 Avrättningsplatsen i Varberg

Varbergs avrättningsplats ligger enligt Riksantikvarieämbetets internetjänst *Fornsök* (RAÄ L2019:4370) i bostadsområdet Håsten, omkring två kilometer nordost om Varbergs ursprungliga stadskärna (*Fig. 8*). På 1778 års storskifteskarta över Varberg och dess närliggande byars utmarker framgår det att detta område ligger på en upphöjning i ett i övrigt relativt flackt landskap (*Fig. 9*). I det bifogade protokollet till nämnda karta benämns området som just ”Galgberget”. Den väg som idag befinner sig rakt söder om avrättningsplatsen har dessutom fått namnet Galgbergsgatan.

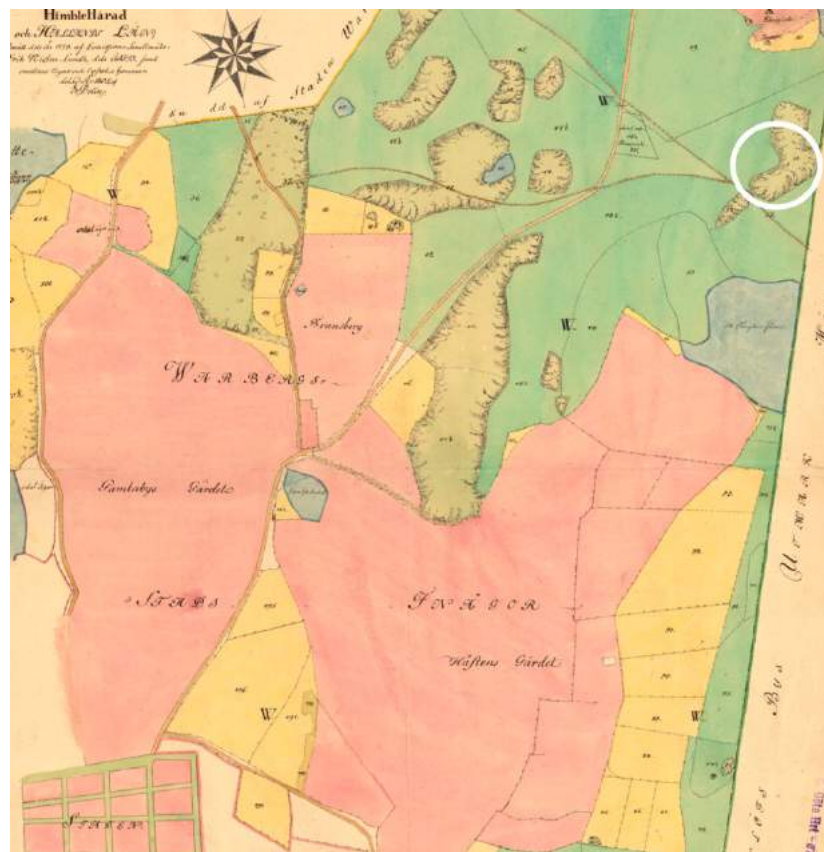
Uppe på kullen finns, enligt *Fornsök*, stensyllar som tros vara resterna efter någon sorts plattform som skulle kunna ha kopplingar till den galge eller stupstock som en gång i tiden ska

ha funnits på den forna avrättningsplatsen (RAÄ L2019:4370). Stensyllarna som åsyftas är troligtvis den formation av stenar som än idag delvis är synlig ovan mark, på vad som tycks vara kullens högst belägna punkt (Fig. 10). Stenformationen är rektangulär, omkring 2 x 3 meter och består av grova, otuktade stenar av skiftande storlekar.

Fig. 8: Flygfotografi över Varberg och dess nordöstra områden. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar var avrättningsplatsen har varit belägen i förhållande till stadskärnan. Stadskärnan är rödmarkerad, till vänster i bilden. Norr är uppåt i bilden. © Riksantikvarieämbetet (2022)

Fig. 9: Storskifteskarta från 1778 över Varbergs nord-nordöstra områden. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar avrättningsplatsens läge i förhållande till staden Varberg, vars norra gatunät kan ses skymta fram nere till vänster. Namnet "Galgberget" i kartans innehållsförteckning, samt områdets karaktär på kartan antyder platsens topografiska läge. "Tinghus floen" kan ses rakt söder om Galgberget. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: M70-15:3. © Lantmäteriet (1778)

Uppe på, såväl som runtom den kulle där avrättningsplatsen ligger finns det idag rikligt med vegetation i form av både högre träd och buskage av olika slag. Vegetationen skymmer idag sikten mot området för den väg som på 1778 års karta var belägen omkring 150 till 200 meter väster om kullen (*Fig. 9*). Nämnade väg ledde också in mot Varbergs stadsområde. Idag ser vägnätet jämförelsevis mycket annorlunda ut (jfr. *Fig. 8 & 9*). Avrättningsplatsen lär med största sannolikhet ha varit synlig från vägen i väster då den fortfarande var aktiv. I 1778 års storskifteskartas (*Fig. 9*) bifogade protokoll beskrivs de grönfärgade områdena väster om avrättningsplatsen som belagda med ”slät ljungmark”. Detta måste alltså tolkas som att någon högre, siktbegränsande och tät vegetation inte fanns på platsen vid tiden för kartans framställande.

Söder om galgberget finns på 1778 års storskifteskarta också en vattenansamling som benämns som ”*Tinghus floen*” (*Fig. 9*). Denna finns inte längre kvar, och området där den låg är idag bebyggt med privata bostäder (jfr. *Fig. 8 & 9*). Till vilken grad denna ”flod” har varit trafikerad är oklart, och huruvida den har varit en eventuell plats för åskådare till avrättningar på Galgberget måste bedömas som tveksamt. Namnet är däremot intressant, då det talar för att platsen kan ha kopplingar till en plats för äldre tiders rättsskipning och straffutföranden vid så kallade ting (Aspeborg 2008, s. 114 ff). Varbergs forna avrättningsplats är i sådana fall inte ensam om detta då det, som tidigare nämnt, har visat sig att avrättningsplatserna i Munkedal och Hamneda också var belägna i närheten av tingsplatser (Hansson 2012, s. 192; Ytterberg 2015, s. 8 f).

Fig. 10: Stenformationen (omkring 2 x 3 meter) på avrättningsplatsen i området Håsten i Varberg. Formationen tros utgöra resterna av en plattform som kan ha haft kopplingar till den forna avrättningsplatsen. Fotot är taget i riktning mot syd. Foto: Edvin Aronson (2022)

Sammanfattningsvis talar kartmaterialet och observationerna av Varbergs avrättningsplats för att den alltså har varit belägen på en förhöjd position i landskapet, omkring 150 till 200 meter öster om en landsväg som leder ner mot stadens centrum. Några vägkorsningar i anslutning till avrättningsplatsen, som hade ökat platsens synlighet, har ej kunnat identifieras via kartmaterialet. Varbergs avrättningsplats är också belägen betydligt längre ifrån närmaste urbana bebyggelse än exempelvis Kungsbackas avrättningsplats, som vi har sett ovan.

3.3 Avrättningsplatsen i Falkenberg

Falkenbergs avrättningsplats är belägen omkring en kilometer rakt norrut från stadskärnan sett (Fig. 11). Platsen är på 1777 års gränsbestämningsskarta markerad med texten: ”stadens afrättsplatts”. Det finns på samma karta även en halvcirkulär, svagt streckad markering ovan texten som av allt att döma tyder på att här har varit någon form av upphöjning i landskapet (Fig. 12a). På kartan ur Nils Gustaf Wermings atlas från 1813 finns dessutom en än mer tydlig angivelse för någon typ av höjd eller kulle på vad som tycks vara samma plats, dock utan någon textangivelse som beskriver platsens syfte eller funktion (Fig. 12b).

Fig. 11: Flygfotografi över Falkenberg och dess norra områden. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar det område där avrättningsplatsen har varit belägen i förhållande till Falkenbergs stadskärna. Stadskärnan är rödmarkerad, nere till vänster i bild. Den gamla landsvägen ner mot staden ses till höger om den vita cirkeln. Norr är uppåt i bilden.

© Riksantikvarieämbetet (2022)

Fig. 12a: På 1777 års gränsbestämningsskarta är Falkenbergs avrättningsplats markerad väster om landsvägen som leder ner mot staden. Texten "Stadens afrättsplats" kan här ses, tillsammans med en svag cirkulär markering som skulle kunna antyda en förhöjd position i landskapet. Vit cirkel tillagd av författaren. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: M12-1:1.
© Lantmäteriet (1777)

Fig. 12b: Karta ur Nils Gustaf Wermings atlas från 1813. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar den förmodade galgbackens läge norr om staden och väster om landsvägen. Kartdetaljens karaktär antyder en höjdskillnad gentemot det omgivande landskapet. Textangivelse i stil med den på 1777 års karta saknas. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: WE-196.
© Lantmäteriet (1813)

Idag är landskapet till stora delar förändrat och bebyggt med bland annat privata bostäder, industrilokaler och en skolbyggnad, men just den punkt där avrättningsplatsen förr tros ha varit belägen tycks ha undkommit stadens expansioner (Fig. 13). Denna plats utgjorde en del av ett större område som år 2016 blev föremål för en arkeologisk undersökning (Tegnhed 2016). I rapporten som sedermera skrevs om undersökningen menar man att själva galgbacken sannolikt har varit belägen i den del av undersökningsområdet som idag är kraftigt trädbevuxet och som ligger söder om den cykelväg som sträcker sig igenom grönområdet i öst-västlig riktning (Fig. 13). Någon accentuerad höjd, som kan ses på de båda kartorna (Fig. 12a & 12b), finns ej idag

på denna plats (*Fig. 13*). Man lyckades heller inte, enligt ovan nämnda rapport, påträffa några materiella spår efter avrättningsplatsen. Sentida aktiviteter visade sig ha stört de kulturlager som hade kunnat vara av intresse (Tegnhed 2016, s. 10; Tegnhed & Persson 2017, s. 7).

*Fig. 13: Det kraftigt trädbevuxna området ses söder om cykelbanan, där galgbacken tros ha varit belägen. Ingen kulle eller höjd finns på platsen idag. Fotot är taget i sydlig riktning.
Foto: Edvin Aronson (2022)*

Både på 1777 och 1813 års kartor framgår det med tydlighet att avrättningsplatsen har befunnit sig i anslutning till en större landsväg, som har lett ner mot Falkenbergs stadsområde (*Fig. 12a & 12b*). Denna vägs sträckning tycks sammanfalla med den väg som idag kallas för Varbergsvägen, belägen precis öster om undersökningsområdet (*Fig. 11*). Detta, tillsammans med det faktum att avrättningsplatsen enligt det historiska kartmaterialet tycks ha legat på en höjd, innebär att den bör ha varit ett iögonfallande inslag i landskapsbilden för de människor som färdades på landsvägen.

Ån Ätran, som ringlar sig genom Falkenberg, kan även den tänkas ha varit vältrafikerad under tidsperioderna då avrättningsplatsen fortfarande var i bruk. På 1813 års karta förefaller avrättningsplatsen ha legat relativt nära Ätran (*Fig. 12b*), och det är kanske lätt att få intrycket av att den kan ha synts hela vägen från ån. Min bedömning är dock att avrättningsplatsen *inte* kan ha varit synlig därifrån, då avståndet helt enkelt bedöms vara för långt. Denna distans på omkring en kilometer framgår tydligare vid en återblick på flygfotot över staden (*Fig. 11*). Bebyggelsen i Falkenberg kan också ha bidragit till att skymma sikten från ån upp mot galgbacken.

3.4 Avrättningsplatsen i Halmstad

Halmstads avrättningsplats är belägen på en höjd, omkring en kilometer norr om stadskärnan. Området, som idag kan beskrivas som ett större friluft- och grönområde, har fått namnet Galgberget (Fig. 14). Ingen information om den forna avrättningsplatsen finns att hitta i Riksantikvarieämbetets databas *Fornsök* (Riksantikvarieämbetet 2022a). Det finns heller inga som helst synliga spår av någon avrättningsplats ovan jord. Att det verkligen har funnits en avrättningsplats här kan dock ändå verifieras, dels av namnet i sig, dels av en symbol av en galge på den geometriska kartan från år 1695, där även Galgbergets rumsliga förhållande till stadskärnan kan ses (Fig. 15).

*Fig. 14: Flygfoto över Halmstad. Vit cirkel, tillagd av författaren, visar Galgberget, beläget omkring en kilometer norr om staden. Vit pil, tillagd av författaren, visar Norra Infartsleden. Denna väg ser ut att ha ersatt den landsväg som på 1695 års geometriska karta (Fig. 12) leder ner mot Halmstads stadskärna, som syns vid det rödmarkerade området längst ner i bilden. Ån Nissan ses till höger i bilden. Norr är uppåt i bilden.
© Riksantikvarieämbetet (2022)*

Var exakt på berget som avrättningsplatsen har befunnits är något oklart. Det tycks inte ha gjorts några arkeologiska undersökningar på platsen som har kunnat påvisa detta genom materiella fynd, exempelvis av stolphål efter galgen eller osteologiskt material efter avrättade individer.

På kartan från år 1695 (Fig. 15) är symbolen för galgen placerad i ett område som ser ut att sammanfalla med de nordöstra delarna av Galgberget idag (jfr. Fig. 14 & 15). Galgplatsen tycks på 1695 års karta inte ligga alltför långt ifrån den väg som går precis nedanför berget, den väg som idag tycks ha ersatts av det som idag är Norra Infartsleden (jfr. Fig. 14 & 15). Enligt Lantmäteriets digitala mätverktyg i internettjänsten *Min Karta* (Lantmäteriet 2022b) uppmäter avståndet från dagens väg, Norra Infartsleden, till det ungefärliga området för den utmarkerade galgsymbolen på 1695 års karta omkring 300 meter.

Fig. 15: På den geometriska kartan från 1695 syns Halmstads ursprungliga stadskärna till vänster i bild. Vit markering, tillagd av författaren, visar symbolen för avrättningsplatsen på Galgberget. Texten till vänster om galgen, "högdt sandbergh", vittnar om landskapets topografiska läge i förhållande till staden. Kartan är beskuren. Norr är till höger i bilden. Akt: M22-1:3.

© Lantmäteriet (1695)

Fig. 16a: Miljön uppe på Galgberget i Halmstad. Den exakta placeringen för avrättningsplatsen tycks inte vara känd, men platsens namn samt en symbol av en galge i det historiska kartmaterialet talar för att den åtminstone bör ha funnits någonstans här uppe på berget. Fotot är taget med riktning mot norr.

Foto: Edvin Aronson (2022)

Fig. 16b: Vy från Galgberget med riktning söderut, över Halmstad och dess ursprungliga stadskärna. Här framgår Galgbergets topografiska läge i förhållande till den betydligt lägre belägna staden.

Foto: Edvin Aronson (2022)

Av områdets karaktär på 1695 års karta att döma framgår det att avrättningsplatsen tycks ha varit omgärdad av vad som ser ut att vara tät skogsmark (Fig. 15), precis som idag (Fig. 16a & 16b). En tänkbar möjlighet är alltså att Halmstads avrättningsplats har varit belägen omkring 300 meter rakt in i tät vegetation. Om detta nu är fallet är det min bedömning att Halmstads avrättningsplats med största sannolikhet inte har varit synlig från stadskärnan, eller från ån Nissan (Fig. 14). Troligtvis har den, på grund av vegetationen, heller inte varit synlig från landsvägen. Däremot är det högst sannolikt att vetskapen om att där fanns en avrättningsplats uppe på berget har varit känd för invånarna i och omkring staden. Därmed bör den ändå ha varit ständigt närvarande i människornas liv, även om den kanske inte har varit direkt synlig från håll. Avrättningsplatsen kan därför, i sin frånvaro om man så vill, ändå tänkas ha givit människorna i och omkring staden Halmstad en ständig påminnelse om kronans makt.

4. Resultat & analys

Undersökningen av Kungsbackas, Varbergs, Falkenberg och Halmstads avrättningsplatser har visat att de delar många av de så kallade synlighetsfaktorer som undersökningen grundats på. Samtidigt finns det också några få faktorer som gör att de skiljer sig åt (Fig. 17).

	<i>Ungefärligt avstånd till stad</i>	<i>På höjd</i>	<i>Synlighet från närmsta landsväg</i>	<i>I vägkorsning</i>	<i>Nära trafikerat vattendrag</i>
Kungsbacka	1 km	Ja (sluttning)	Ja	Nej	Nej
Varberg	2 km	Ja	Ja	Nej	Nej
Falkenberg	1 km	Ja	Ja	Nej	Nej
Halmstad	1 km	Ja	Nej	Nej	Nej

Fig. 17: Tabellen redogör för undersökningens resultat i respektive städer.

Först och främst har avstånden till närmaste stad visat sig vara relativt unisont. Enbart Varbergs avrättningsplats avviker med omkring två kilometer till närmaste stadsgräns i stället för omkring en kilometer, som är fallet för de resterande städernas galgbackar. De relativt korta avstånden mellan avrättningsplats och stad har tolkats som att man har velat hålla en både fysisk och symbolisk distans till de dödsdömda individerna. Historikern Annika Sandén har menat att man med dessa distanser har velat ”...markera avstånd mellan den förtappade brottslingen och de hedersammans gemenskap” (Sandén 2016, s. 59). Avrättningsplatserna skulle av den anledningen finnas just där, i periferin, men ändå tillräckligt nära för att kunna ses på håll (Sandén 2016, s. 59 f).

Frågan om huruvida avrättningsplatserna var belägna på höjder visade sig via undersökningen ge ett enhälligt svar. Även om det i Kungsbackas fall mest troligt lutar åt att avrättningsplatsen var belägen i sluttningen till den kulle som finns öster om

informationsskylten, snarare än på kullens högsta punkt, får det ändå tolkas som att platsen har varit förlagd på en relativt upphöjd position i förhållande till det omgivande landskapet.

I Kungsbacka, Varberg och Falkenberg visade sig avrättningsplatserna sannolikt ha varit väl synliga från närmsta landsväg. Enbart Halmstads avrättningsplats skiljer sig från detta mönster, då den alltså tycks ha varit placerad en bra bit in i det täta skogslandskapet uppe på Galgberget. Synligheten från vägen verkar därför ha varit begränsad, så till den grad att den troligtvis inte har kunnat ses från vägen, trots att den alltså tycks ha varit relativt närbelägen.

Inga av de avrättningsplatser som ingick i undersökningen visade sig vara placerade i anslutning till någon vägkorsning. Ej heller visade sig någon av avrättningsplatserna ha varit rumsligt förbundna med någon form av trafikerat vattendrag. Åarna Ätran och Nissan i Falkenberg respektive Halmstad har av författaren bedömts vara för avlägsna för att avrättningsplatserna ska ha kunnat beskådas därifrån.

Av undersökningen framgår det alltså att de offentliga avrättningsplatserna i Hallands urbana miljöer i mångt och mycket stämmer in på den bild som den tidigare forskningen också har kunnat uppvisa. Bilden av en tidigmodern avrättningsplats på en förhöjd plats i landskapet, i nära anslutning till en landsväg, och på ett inte allt för långt avstånd från staden kan därmed bekräftas även i Halland.

Undersökningens resultat talar sitt tydliga språk – de berörda avrättningsplatserna var, med tanke på deras rumsliga placeringar, utan tvekan menade att utmärka sig i landskapet. Samtidigt är det väl ganska naturligt att en plats av denna sort kräver vissa attribut för att den ska kunna fylla sitt egentliga syfte. Exempelvis är en väg till och från platsen nödvändigt för att smidigt transportera den dödsdömde till avrättningsplatsen (Andersson 2013, s. 27; Lundh 2014, s. 35, 39), och det är också nödvändigt för den publik som ska komma och bevittna avrättningen. Samtidigt har det ju bevisligen funnits avrättningsplatser som avviker från synlighetsmönstret, så som tidigare nämnda uppgift av Knut Olivecrona (2008, s. 96). Även Halmstads avrättningsplats skulle kunna beskrivas som en avlägsen och mer eller mindre ”undagömd” avrättningsplats, i likhet med den avrättningsplats i skogen som Olivecrona vittnade om. Trots detta har Halmstads avrättningsplats, som nämnts, säkerligen varit känd för stadsborna trots sitt, i min mening, mycket isolerade läge. Därmed har effekten av avrättningsplatsen som varning betraktat troligtvis ändå uppfyllts. Man kanske kan tycka att det inte finns någon som helst anledning för en tidigmodern kungamakt att utföra makabra dödsstraff och att därigenom demonstrera sin makt i skymundan, på undagömda ställen där få människor har möjlighet att se eller höra vad som försiggår. Men så länge platsen och dess

funktion har varit känd kan man anta att den ändå har uppfyllt sitt syfte som en ständigt varnande påminnelse från samhällets översta skikt.

Undersökningens resultat skapar, i mitt tycke, fler frågor kring offentliga avrättningsplatser. Då denna studie enbart har innefattat avrättningsplatserna i Hallands urbana miljöer vore det intressant att i framtiden göra en mer övergripande studie av avrättningsplatser, som även innefattar Hallands mer agrara och ensliga miljöer. Avrättningsplatser utgör trots allt en i många avseenden snålt utforskad del av vår historia, som på grund av dess makabra och ibland obekväma natur kanske till och med har ignorerats avsiktligt (Görfelt 2009, s. 61).

5. Diskussion

Att avrättningsplatserna har varit placerade på utmärkande platser i landskapet har framgått i ovan utförda undersökning, men man kan också ställa sig frågan om vem eller vilka man egentligen ville sända det varnande budskapet till. Vem eller vilka ville kungamakten nå ut till och sätta skräck i genom dessa till synes strategiska placeringar av de offentliga avrättningsplatserna?

Avrättningsplatserna i Hallands urbana miljöer är förlagda utanför städerna, på mellan en och två kilometers avstånd från stadsgränserna, och längs med landsvägen, som vi sett ovan. För maximal exponering av galgbackarna och de avrättade hade ju kanske en mer lämplig placering för avrättningsplatserna kunnat vara mer central, kanske mitt på städernas torg. Men det är inte där vi finner dem. Vi finner dem inte heller ute vid kusterna, där de hade kunnat exponeras för alla de människor som färdades på havet. Sjöfarten var det snabbaste sättet att ta sig fram på under den tidigmoderna tiden, och farlederna mellan städerna bör ha varit vältrafikerade. Men det är alltså inte heller här som de offentliga avrättningsplatserna är förlagda, i varje fall inte de i Hallands urbana miljöer. Det finns dock exempel på avrättningsplatser som har varit placerade närmare kusten. En sådan avrättningsplats är exempelvis Galgberget utanför Visby på Gotland (Widerström 2020, s. 73), som nämndes i uppsatsens bakgrundsavsnitt (*Fig. 4*). Denna avrättningsplats är förlagd omkring 350 meter från strandkanten och den har på grund av sitt upphöjda läge i landskapet utan tvekan varit synlig för resande på havet.

Anledningen till att avrättningsplatserna i Hallands urbana miljöer är förlagda vid landsvägarna skulle kunna vara att man ville nå ut till så många människor som möjligt. De som har färdats på landsvägarna och nåtts av dessa makabra syner bör troligen ha varit

människor ur alla samhällsklasser, om det så har handlat om städernas lokalbefolkningar, lokala bönder, långväga besökare, militära förband eller handlare på genomresa. Utifrån vad som kan avläsas av det historiska kartmaterialet verkar det inte direkt ha funnits obegränsade möjligheter att ta sig runt i landskapet. Det tycks alltså inte ha funnits många alternativ att ta sig mellan städerna, förutom just via landsvägarna (*Fig. 18*). På så vis har man som resande på landsvägen också mer eller mindre letts förbi och tvingats komma nära avrättningsplatserna på ett annat sätt än om man i exempelvis ett skepp eller en båt hade färdats förbi en kustnära avrättningsplats. Avrättningsplatserna vid de halländska landsvägarna och budskapet som förmedlades genom dem bör därför ha blivit svåra att undvika för den allmänhet som passerade.

6. Sammanfattning

Denna kandidatuppsats har behandlat offentliga avrättningsplatser i anslutning till Hallands urbana miljöer i främst tidigmodern tid. De halländska kuststäderna Kungsbackas, Falkenbergs, Varbergs och Halmstads offentliga avrättningsplatser har undersökts landskapsarkeologiskt genom studier av historiskt kartmaterial och moderna flygfoton, likväl som genom författarens egna observationer i fält på respektive avrättningsplats. Syftet med studien har varit att undersöka hur det förhåller sig kring galgbackarnas rumsliga belägenheter, och att genom detta bredda kunskapen kring de sydsvenska avrättningsplatserna.

Studien har visat att Hallands urbana avrättningsplatser stämmer mycket väl in på den bild som den tidigare forskningen om andra sydsvenska avrättningsplatser har visat, i det att de undersökta avrättningsplatserna har varit belägna i anslutning till landsvägar, och i samtliga fall har de legat på upphöjda, iögonfallande platser i landskapet, så som på sluttningar, kullar eller berg. Avståndet till städerna har också visat sig vara relativt unisont, med ett avstånd på omkring en till två kilometer mellan avrättningsplats och närmaste stad.

Sammantaget kan resultatet bara tolkas på ett sätt, nämligen att valet av placeringen av platserna för utförandet av offentliga avrättningar knappast har varit slumpmässigt. De har, av allt att döma, varit riktade till och ämnade för allmänheten, och de var menade att varna människorna som passerade, och att fungera som en påminnelse om maktens förmåga till vedergällning.

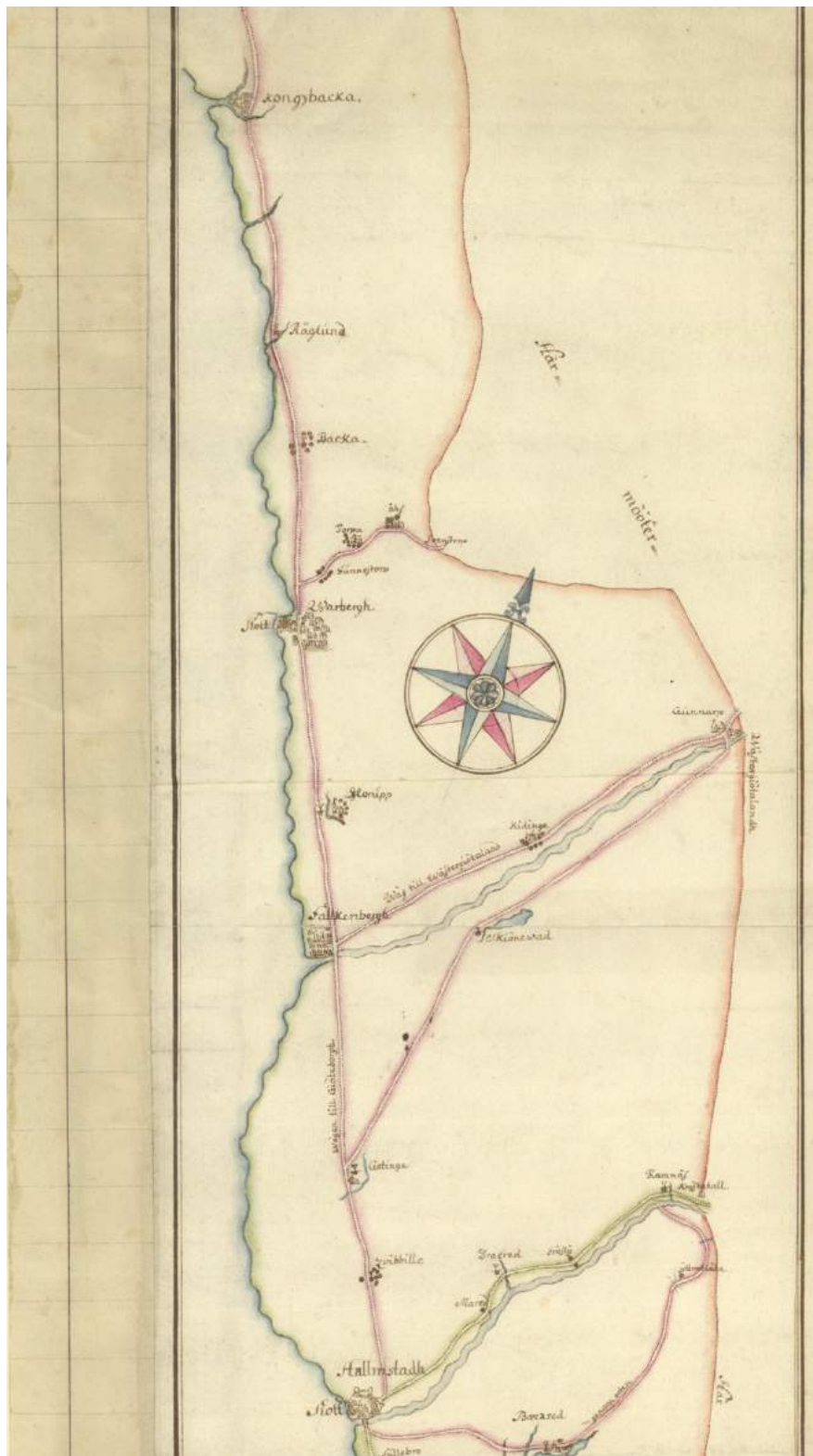

Fig. 18: Kartan (utan namn och årtal) över Halland och dess landsvägar visar bland annat den nord-sydliga landsväg som sträcker sig igenom landskapet och som sammanbinder de fyra städer som har figurerat i undersökningen. Utifrån kartans stil, karaktär och utformning är den troligtvis tillverkad under den tid då avrättningsplatserna fortfarande var aktiva. Kartan är beskuren. Norr är uppåt i bilden. Akt: M6.
© Lantmäteriet (årtal okänt)

Referenser

Litteratur

- Ambrius, Jonny. 1996. *Att dömas till döden. Tortyr, kroppsstraff och avrättningar genom historien*. Strömbergs Bokförlag AB. Vällingby.
- Andersson, Sophie. 2013. *Döden till mötes: Kriterier för att lokalisera avrättningsplatser på Gotland* [kandidatuppsats]. Höskolan på Gotland.
- Arcini, Caroline. 2008. "Detta lämnar ingen oberörd". Ingår i: *Döden som straff – glömda gravar på galgbacken*. Fendin, Titti (red.). Östergötlands Länsmuseum. Lund.
- Aspeborg, Håkan. 2008. *Bönder och barbarer. Helsingborgsområdets järnålder*. Riksantikvarieämbetet.
- Dahlbom, Mats, Skoglund, Peter. 2011. *Falkenberg i dansk medeltid*. Falkenberg: Salmon River.
- Ehn, Josefin. 2020. *Dödens placering: En rumslig analys av Västergötlands avrättningsplatser* [kandidatuppsats]. Uppsala universitet.
- Englund, Peter. 1991. *Förflutenhetens landskap: historiska essäer*. Stockholm: Atlantis.
- Fendin, Titti. 2008. "Förord". Ingår i: Fendin, Titti (red.) 2008. *Döden som straff – glömda gravar på galgbacken*. Östergötlands Länsmuseum. Lund.
- Grill, Erik. 1966. "Stadens uppkomst, sjöfart och utveckling". Ingår i: *Kungsbacka före branden 1846*. Johansson, Birger & Grill, Erik (1966). Kungsbacka: Kungsbacka stad.
- Gudmundsson, Staffan. 2010. "Nattmannen – vidskepelsens frukt". Ingår i: *Elbogen. Malmö Kulturhistoriska Förenings Årsskrift 2009*. Årgång 77. Malmö.
- Görfelt, Gustaf. 2009. "Galgbacken på Hammerö – platsen ingen velat minnas". Ingår i: *Vår bygd 2009*. 92:a årgången. Förlag Utsikten & Nordhallands Hembygdsförening.
- Hansson, Martin. 2009. "Att skapa landskap. Om identitetsskapande under medeltid". Ingår i: M. Mogren, M. Roslund, B. Sundnér, & J. Wienberg (Red.), *Triangulering. Historisk arkeologi vidgar fälten*. Lund Studies in Historical Archaeology.
- Hansson, Martin. 2012. Fortgående straffdom – en medeltida avrättningsplats i Hamneda i Småland. *Fornvännen*, 107(3).
- von Hofer, Hanns. 2011. *Brott och straff i Sverige: Historisk kriminalstatistik 1750–2010. Diagram, tabeller och kommentarer*. (4:e rev. uppl.). Stockholm: Statistiska centralbyrån (SCB).
- Holländer, Lars Erik. 2017. *Halshuggning och andra svenska straff: från bödelns handbila till Kriminalvårdens elektroniska fotboja*. Stockholm: Carlssons.
- Johansen, Jens Chr. V. 2003. "Skåne og retsvæsenet 1658–1684". Ingår i: *Da Østdanmark blev Sydsverige – Otte studier i dansk-svenske relationer i 1600-tallet*. 2003. Frandsen, Karl-Erik & Johansen, Jens Chr. V. Skippershoved.

- Karlsson, Emma. 2008a. "Glömda gravar på galgbacken". Ingår i: *Döden som straff – glömda gravar på galgbacken*. Fendin, Titti (red.). Östergötlands Länsmuseum. Lund.
- Karlsson, Emma. 2008b. "Slutord". Ingår i: *Döden som straff – glömda gravar på galgbacken*. Fendin, Titti (red.). Östergötlands Länsmuseum. Lund.
- Karlsson, Emma. 2008c. *Gravar på Galgbergsgärdet*. Rapport 2008:105. Arkeologisk undersökning. RAÄ 35–38. Kv Cisternen 6. Vadstena stad och kommun. Östergötlands län. Östergötlands länsmuseum. Avdelningen för arkeologi.
- Karlsson, Andreas, Karlsson, Anna. 2014. *Bland spioner och snapphanar – de sista danska åren i Halland*. Halmstad: Regionbibliotek Halland.
- Lager, Göran. 2006. *Döden i skogen. Svenska avrättningar och avrättningsplatser*. Stockholm.
- Lihammer, Anna. 2007. *Bortom riksbildningen: människor, landskap och makt i sydöstra Skandinavien*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2007.
- Lindqvist, Herman. 1993. *En vandring genom den svenska historien*. 3:e uppl. Stockholm: Nordiska museet och Statens historiska museum i samarbete med läns museerna, Wiken och Tipstjänst.
- Lundh, Susanne. 2014. *En plats där rättvisan skipades och döden tog vid: Avrättningsplatserna i Skåne* [kandidatuppsats]. Lunds universitet.
- Olivecrona, Knut. 1891. *Om dödsstraffet*. Uppsala.
- Olivecrona, Knut. 2008. *Hågkomster samlade från en lång lefnad*. Stockholm.
- Sandén, Annika. 2008. "Och den 3:e mars avhögs han vid galgen och där begrovs". Ingår i: *Döden som straff – glömda gravar på galgbacken*. Fendin, Titti (red.). Östergötlands Länsmuseum. Lund.
- Sandén, Annika. 2016. *Bödlar. Liv, död och skam i svenskt 1600-tal*. Atlantis. Stockholm.
- Tegnhed, Stina. 2016. *Arkeologisk utredning inom Östra Gärdet, Falkenberg*. Halland, Falkenbergs stad, Östra Gärdet m fl. Arkeologisk utredning 2016. Kulturmiljö Halland.
- Tegnhed, Stina, Persson, Carl. 2017. *Förundersökning av två boplatser samt en kompletterande utredning inom Östra Gärdet i Falkenberg*. Halland, Falkenbergs stad, Östra Gärdet 1:38, Mursleven 2, 3 och 4 samt Murbruket 2. RAÄ 55 & 56. Arkeologisk förundersökning och kompletterande utredning 2017. Kulturmiljö Halland.
- Widerström, Per. 2011. "En annan del av Visby. »... skall androm till skräck och warnagel, och sigh till ett wählfortient straff, uphängias.»". Ingår i: *Gotländskt arkiv 2011*. Visby.
- Widerström, Per. 2020. "Galgberget & lagens hämnande svärd". Ingår i: *Meta H. 2020*.
- Wiking Faria, Pablo. 2005. "Hallands historia". Ingår i: Andersson Wiking, Christina (2005). *Halland*. Stockholm: Bilda.
- Ytterberg, Niklas. 2015. *Avrättad på Galgeberget*. Undersökning av en avrättningsplats i Munkedal. Arkeologisk forskningsundersökning 2013, Foss 492, 507 & 508, Foss 12:8 Foss socken, Munkedals kommun, Bohusläns museum rapport 2015:10, Uddevalla.
- Österberg, Eva. 1995. *Folk förr – historiska essäer*. Stockholm: Atlantis.

Internetkällor

- Lantmäteriet. 2022a. *Historiska kartor*. Tillgänglig: <https://historiskakartor.lantmateriet.se> (Hämtad 2022-12-30).
- Lantmäteriet. 2022b. *Min karta*. Tillgänglig: <https://minkarta.lantmateriet.se> (Hämtad 2022-12-20).
- Lantmäteriverket. 2022. *Terrängskuggning (höjdmodell)*. Tillgänglig: <https://www.maanmittauslaitos.fi/sv/kartor-och-geodata/expertanvandare/produktbeskrivningar/terrangskuggning> (Hämtad 2022-11-25).
- RAÄ L2019-4370. *Varbergs avrättningsplats*. Tillgänglig: <https://app.raa.se/open/fornsok/lamning/3ebfe777-e7dd-4988-9eb1-61b71776ceaa> (Hämtad 2022-11-21).
- Riksantikvarieämbetet. 2022a. *Fornsök*. Tillgänglig: <https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/> (Hämtad 2022-11-26).
- Riksantikvarieämbetet. 2022b. *Information om Fornsök*. Tillgänglig: <https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/> (Hämtad 2022-12-29).

Bilder & kartor

Omslagsbild: Aronson, Edvin. 2022. *Avrättningsplatsen i Varberg* [fotografi].

- Figur 1: Lantmäteriet. 2022. *Karta över Halland* [kartografiskt material]. Tillgänglig: <https://minkarta.lantmateriet.se/plats/3006/v1.0/?e=346878&n=6351678&z=4&mapprofile=karta&background=1&boundaries=false&name=Halland> (Hämtad 2022-11-15).
- Figur 2: Okänd konstnär. *Breaking wheel* [träsnitt]. Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Breaking_Wheel.jpg.
- Figur 3: Rosborn, Sven. 2008. *Kranie från Malmös galgbacke vid Rörsjön* [fotografi]. Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Malmö_gallow_place5.jpg. (Hämtad 2023-01-05).
- Figur 4: Artifex. 2009. *Galgen på Galgberget i Visby*. Tillgänglig: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Visby_galgberget_2009.JPG. (Hämtad 2022-12-23).
- Figur 5: Riksantikvarieämbetet. 2022. *Kungsbacka avrättningsplats* [flygfotografi]. Fornsök. Tillgänglig: <https://app.raa.se/open/fornsok/> (Hämtad 2022-12-28).
- Figur 6a: Lantmäteriet. 1816. *Belägenheten af Kongsbacka: Werming atlas, kopparstick* [kartografiskt material]. Akt: WE-168. Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig: https://historiskakartor.lantmateriet.se/data/image-service/lms2_4c4d535f57452d313638_1_1.tiff (Hämtad 2022-11-14).
- Figur 6b: Lantmäteriet. 1855. *Karta öfver staden Kongsbacka med dess omgifningar och alla underlydande egor: Ljunggrens atlas, litografi* [kartografiskt material]. Akt: LJ-167. Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/internal/LJ-167/4c4d535f4c4a2d313637/lms2/LMS/Kunnsbacka%20stad%20Kunnsbacka%20stad/Ljunggrens%20atlas,%20litografi> (Hämtad 2022-11-14).

Figur 7: Lantmäteriet. 2022. *Kunnsbackas avrättningsplats* [terrängskuggningsmodell]. Min karta, Lantmäteriet. Tillgänglig:

<https://minkarta.lantmateriet.se/plats/3006/v1.0/?e=325527&n=6374551&z=11&mappr ofile=terrangskuggning&background=3&boundaries=false&name=Kunnsbackas%20avr%C3%A4ttningsplatsA4ttningsplats> (Hämtad 2022-11-21).

Figur 8: Riksantikvarieämbetet. 2022. *Håstens avrättningsplats* [flygfotografi]. Fornsök.

Tillgänglig: <https://app.raa.se/open/fornsok/> (Hämtad 2022-12-28).

Figur 9: Lantmäteriet. 1778. *Träslöv nr 1–19* [kartografiskt material]. Akt: M70-15:3.

Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/share/M70-15:3/4c4d535f4d37302d31353a33/lms2/LMS/Träslövs%20socken%20Träslöv%20nr%201-19/Storskifte> (Hämtad 2022-11-17).

Figur 10: Aronson, Edvin. 2022. *Rektangulär stenformation på Galgbacken i Varberg* [fotografi].

Figur 11: Riksantikvarieämbetet. 2022. *Avrättningsplatsen i Falkenberg* [flygfotografi].

Fornsök. Tillgänglig: <https://app.raa.se/open/fornsok/> (Hämtad 2022-12-28).

Figur 12a: Lantmäteriet. 1777. *Geometrisk karta över Falkenberg* [kartografiskt material].

Akt: M12-1:1. Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/internal/M12-1:1/4c4d535f4d31322d313a31/lms2/LMS/Falkenbergs%20stad%20Falkenbergs%20stad/Gränsbestämning> (Hämtad 2022-11-22).

Figur 12b: Lantmäteriet. 1813. *Belägenheten af Falkenberg; Werming atlas, kopparstick*

[kartografiskt material]. Akt: WE-196. Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/internal/WE-196/4c4d535f57452d313936/lms2/LMS/Falkenbergs%20stad%20Falkenbergs%20stad/Werming%20atlas,%20kopparstick> (Hämtad 2022-11-22).

Figur 13: Aronson, Edvin. 2022. *Landskapet vid avrättningsplatsen i Falkenberg* [fotografi].

Figur 14: Riksantikvarieämbetet. 2022. *Galgberget i Halmstad* [flygfotografi]. Fornsök.

Tillgänglig: <https://app.raa.se/open/fornsok/> (Hämtad 2022-12-28).

Figur 15: Lantmäteriet. 1695. *Geometrisk karta över Halmstad* [kartografiskt material]. Akt:

M22-1:3. Lantmäteriets historiska kartarkiv. Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/internal/M22-1:3/4c4d535f4d32322d313a33/lms2/LMS/Halmstads%20stad%20Halmstads%20stad/Geometrisk%20avmätning> (Hämtad 2022-11-25).

Figur 16a: Aronson, Edvin. 2022. *Miljön på Galgberget i Halmstad* [fotografi].

Figur 16b: Aronson, Edvin. 2022. *Sydlig vy från Galgberget i Halmstad* [fotografi].

Figur 17: Aronson, Edvin. 2022. *Undersökningens resultat* [tabell].

Figur 18: Lantmäteriet. Årtal okänt. *Landsvägar i Halland* [kartografiskt material].

Tillgänglig:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/viewer/internal/M6/4c4d535f4d36/lms2/LMS/Landsvägar%20i%20halland/Landsvägar%20i%20halland> (Hämtad 2022-12-28).